

Székelyudvarhely

Az ásatások során felszínre került régészeti leletek azt igazolják, hogy a város és környéke az őskor óta lakott volt. Római castrum és fürdő romjait tárták fel a Székely Támadt vár alatt. A településen élők 1224-ben szerepelnek első ízben oklevélben telegdi székelyekként.

Ekkor néhány egyházi épület jelentette a későbbi várost. 1333-ban keltezett pápai tizedjegyzék szerint az itt álló település neve Uduorhel. Ebből az időből maradt ránk a város végén lévő Jézus-szíve kápolna, amely karéjos-centralis templom. Egy évvel később (1334-ben) Uduorhel nevű település papja elnyeri városának az anyaegyházi státust a Szentszéktől. Első szabadalmait Zsigmond királytól nyerte el 1427-ben. 557 évvel ezelőtt keltezett, birtokperbeni intézkedéskor, szerepelt a település Udvarhely néven először. 1485. augusztus 12-én Báthory István mező-városi rangra emeli a települést mezővárosok kiváltsága volt a vásártartás joga, az adózás kedvezőbb rendezése és az autonómia. Izabella királyné 1557-ben adományozta azt kiváltságlevelet, amely minden adótól és rovattól mentesítette a várost. Egy évre rá tőle kapta a város címeres pecsétjét. Ebben az ősi székely címert ismerhetjük fel: kék mezejű pajzsban tört tartó páncélos kéz, a törbe szív és medvefő van tűzve, a felső térben négy csillag között felirat látható. A ma is használt címer új elemekkel bővült. A korona eredetének megfejtése a szakemberekre vár.

1571-ben Báthory István fejedelem elrendeli, hogy minden udvarhelyi egyformán viselje a város terheit, vagyis aki a javadalmakban, az a közterhekben is osztozzék. 1615-ben Bethlen Gábor fejedelem megerősíti a város kiváltságát. Tőle ered a Székely előtag a város nevében. „Udvarhelyszék tiszte ezentúl a városban nyomozásokat tartani, a piacz jövedelmében részt venni ne kívánjanak, hanem az legyen egészen a városi polgároké...” Ebben az időben erősödött meg a székely nemesség, amely az erdélyi fejedelemség tartó oszlopa lett. Bethlen Gábor Tündérkertje eltűnt. A pártoskodás megkeserítette az udvarhelyiek életét is. I Rákóczi György 1635-ben az országgyűlés elé vitte az udvarhelyiek kérését, ezáltal kiváltságaik helyben maradtak.

A felekezeti villongásokat a kuruc – labanc háború követte. A kuruc világ megszűnésével büntetésként a város 10 évig beszállásolt katonákat kellett eltartson. Mária Terézia uralkodása alatt átszervezték a határ-őrséget, a városban nem történt nagyobb ellenállás, de a madéfalvi veszedelem (székely határőrség vérkeresztelője) rányomta bélyegét a hadügyi reformra. 1710-11-ben a pestist behurcolták Moldvából. Az óvin-tézkedések ellenére tovább terjed a kór, ez akadályozta meg a katonaság további betelepítését. A fennmaradt írásos emlékek szerint ebben az időben annyira megromlott a közbiztonság, hogy a lakosság vagyona és élete

állandó veszélyben forgott. Ekkor épült a város első kórháza, a Botos-utcai (ma Kossuth Lajos utca) ispotály.

Az 1848. április 4-én tartott közgyűlésen megszületett az a határozat, mely szerint 30 tagú küldöttség megy Kolozsvárra az országgyűlés összehívását megsürgetni. Az általuk felterjesztett kérelmek egyikében ez áll „... az unió minden teendőik alapja, sőt a legelső teendő, a fejedelem és a haza létérdeke”.

Az unió kimondása után Erdélyből négy honvéd zászlóaljat állítottak ki, az egyik toborzási helye Udvarhely volt. Egy évre rá Bem tábornok, a piski ütközet után, a Küküllő völgye felé vonul, hogy egyesítse seregét a székely csapatokkal, a csíki és háromszéki csapatok Udvarhely fele kanyarodtak (Brassóban már ott voltak az oroszok). 1849. február 15-én bevonultak a városba, majd Segesváron egyesültek a lengyel tábornok seregeivel. Az év augusztusában láttak utoljára honvéd hadakat a városban, Heydte őrnagy vette át a hatalmat ezután a szék fölött. 1851-ben kétségbeesett kísérletet tett több udvarhelyi értelmiségi. Összeesküvésüket elárulták és 1854. március 10-én Marosvásárhelyen kivégezték őket. 1861-ben, a bach korszak után, normalizálódott az élet, Dániel Gábor lett Udvarhelyszék főkirálybírája, Horváth János és gr. Bethlen János pesti országgyűlési képviselők. Királybírák Ugron Lázár, Ferenczi Pál és Gállfi Sándor, főjegyző báró Orbán Balázs, a híres néprajzi és földrajzi író, fotográfus, a Székelyföld leírásának szerzője.

Gyors ütemben fejlődött ezután a város. 1868-ban itt szerveződött, mint a Székelyföld központján, a királyi úrbéri törvényszék. Ebben az időben megszűnt Udvarhelyszék és Udvarhelymegye lett. Első főispánja Dániel Gábor. 1876-ban a város az újonnan alakított Udvarhely megye székhelye lett. XX. század első éveiben Barabás Endre, Udvarhely vármegye közigazgatási leírásában megemlíti, hogy a rendezett tanácsú város a megye szellemi és közigazgatási életének központja. Közel száz évig volt a térség adminisztrációs központja. Ettől a rangjától a megyésítést követően fosztották meg 1968-ban. Majd harminc éven keresztül Székelyudvarhely arculata átalakult. Ekkor volt a nagy iparosítási hullám, több nagy gyár/vállalat épült. A lakosság száma közel kétszeresére nőtt, új városrészek jelentek meg. Az emberarcú szocializmusnak álcázott diktatúra szorításából az 1990-es évek elején szabadult fel a város.

<http://www.udvarhely.ro/turistak/tortenet/>
